

Závěrečná zpráva z hodnocení dopadů regulace (RIA)

Závěrečná zpráva z hodnocení dopadů regulace k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla

Obsah

1. Přehled dopadů návrhu právního předpisu	3 - 4
2. Východiska	5
3. A. Odstranění možnosti dvojího trestání v případě podpojištění	5 - 6
4. B. Změny § 2812 a § 2867 občanského zákoníku	7 - 9

SHRnutí ZÁVĚREČNÉ ZPRÁVY RIA

1. Základní identifikační údaje	
Název návrhu zákona: Návrh zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla	
Zpracovatel / zástupce předkladatele: Ministerstvo financí	Předpokládaný termín nabytí účinnosti: 23. 12. 2023
Implementace práva EU: ANO Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/103/ES ze dne 16. září 2009 o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontrole povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění (kodifikované znění), ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/2118. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES ze dne 25. listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu (Solventnost II) (přepracované znění), ve znění směrnic Evropského parlamentu a Rady 2011/89/EU, 2012/23/EU, 2013/23/EU, 2013/58/EU, 2014/51/EU, (EU) 2016/2341, (EU) 2017/2402, (EU) 2018/843, (EU) 2019/2177. Termín implementace: prosinec 2023	
2. Cíl návrhu zákona	
Uvedení navazujících zákonů do souladu s novým zákonem o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla a provedení změn vyvolaných stávající praxí s realizací platné právní úpravy.	
3. Agregované dopady návrhu zákona	
3.1 Dopady na státní rozpočet a ostatní veřejné rozpočty: NE	
3.2 Dopady na mezinárodní konkurenceschopnost ČR: NE	
3.3 Dopady na podnikatelské prostředí: NE	
3.4 Dopady na územní samosprávné celky (obce, kraje): ANO	
Zjednodušení agendy spojené s registrem silničních vozidel a ověřování pojištění odpovědnosti z provozu vozidla.	
3.5 Sociální dopady: NE	

3.6 Dopady na rodiny: NE
3.7 Dopady na spotřebitele: ANO
Zjednodušení prokazování existence pojištění odpovědnosti pro potřeby registru silničních vozidel, zvýšení informovanosti o výpočtu pojistného plnění a vyšší ochrana v případě podpojištění.
3.8 Dopady na životní prostředí: NE
3.9 Dopady ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti žen a mužů: NE
3.10 Dopady na výkon státní statistické služby: NE
3.11 Korupční rizika: NE
3.12 Dopady na bezpečnost nebo obranu státu: NE

Východiska

Evropská komise provedla analýzu směrnice 2009/103/ES, o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontrole povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění, na jejímž základě navrhla řadu změn, které se, včetně některých rozsudků SDEU, promítly do směrnice 2021/2118/EU.

Hlavní změny se týkají definic vymezujících vozidlo pro účely tohoto pojištění a jeho provoz a dále pak výjimek z daného pojištění, které jsou v gesci jednotlivých členských států. Implementace těchto změn s přihlédnutím ke změnám, ke kterým došlo v zákoně č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, od doby jeho přijetí, vedla předkladatele zákona k předložení zcela nové právní úpravy.

Předkládaný návrh zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, mění relevantní ustanovení několika zákonů. Silniční zákon se rozšiřuje o právo Policie ČR zabránit provozu vozidla, které nesplňuje podmínku pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou jeho provozem podle zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla. Zákon o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích je měněn v reakci na zrušení zelené karty pro účely registračních úkonů. Zákon o pojišťovnictví je měněn zejména v důsledku změny obsahu pojmu „členského státu, kde se nachází riziko“ podle čl. 13 bodu 13 písm. b) směrnice 2009/138/ES ve vztahu k odeslaným vozidlům. Změny občanského zákoníku souvisejí s opuštěním podrobnější úpravy pojištění v nově navrhovaném zákoně o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla a současně se odstraňují některé chyby v úpravě pojištění.

A. Odstranění možnosti dvojího trestání v případě podpojištění

Definice problému:

Stávající znění § 2854 občanského zákoníku umožňuje pojišťovnám snížit v případě totální škody na majetku pojistné plnění tak, že pojistnou částku, která je podle § 2814 o.z. horní hranicí pojistného plnění, krátí poměrem pojistné částky ke skutečné hodnotě pojištěného majetku. Tím dochází k dvojímu postihu pojistníka (pojištěného). Ten by měl v důsledku podpojištění totálně zničeného majetku obdržet pojistnou částku, která je nižší než hodnota majetku, avšak postupem pojišťovny obdrží ještě jednou krácenou výši škody. V podstatě tak nikdy nemůže obdržet částku, na kterou se pojistil.

Popis existujícího právního stavu:

Pokud v okamžiku vzniku pojistné události existuje stav podpojištění podle § 2854 o.z., má pojistitel právo snížit pojistné plnění ve stejném poměru, v jakém je k okamžiku vzniku pojistné události výše pojistné částky ke skutečné výši pojistné hodnoty

pojištěného majetku. Toto snížení pojistného plnění se podle stávající právní úpravy aplikuje bez ohledu na to, jak velká část pojištěného majetku byla pojistnou událostí zasažena.

Identifikace dotčených subjektů:

Dotčenými subjekty jsou oprávněné osoby a pojistitelé provozující pojištění majetku.

Popis cílového stavu:

Cílem je odstranění možnosti výkladu zákona tak, aby bylo v případě totální škody na pojištěném majetku možné snížit pojistné plnění až na úroveň snížené pojistné částky.

Zhodnocení rizika:

Nebyla identifikována žádná rizika.

Varianty řešení:

Varianta 0 – ponechání současného stavu.

Varianta I - úprava, která není postavena na právu snížit pojistné plnění, ale na povinnosti plnit podle poměru pojistné částky k této hodnotě.

Identifikace a vyhodnocení nákladů a přínosů řešení:

S řešením nejsou spojeny žádné náklady. Přínosem varianty I je dosažení spravedlivého pojistného plnění v případě podpojištění odpovídajícího dohodnuté pojistné částce i výši placeného pojistného.

Vyhodnocení variant řešení:

Varianta 0, která zakonzervovává současný stav, se nejeví jako vhodná. Jako vhodnější se jeví varianta 1, tj. úprava odpovídající § 52 odst. 2 prvorеспублиkového zákona o pojistné smlouvě, která není postavena na právu snížení pojistné plnění, ale na omezení povinnosti plnit, a to podle poměru pojistné částky k této hodnotě.

Stanovení pořadí variant a výběr nejvhodnějšího řešení:

Z uvedeného vyhodnocení se jednoznačně jako vhodnější jeví varianta I.

Implementace doporučené varianty a vynucování:

Varianta I bude provedena změnou § 2854 o.z.

Přezkum a účinnost regulace:

Účinnost navrhované změny bude vyhodnocena po 5 letech. Identifikátorem pro hodnocení, zda byly naplněny dané cíle, bude počet případů, kdy pojistitel snížil pojistné plnění pod hranici stanovenou navrhovanou právní úpravou.

Konzultace a zdroje dat:

Konzultace proběhly s Českou národní bankou a Českou asociací pojišťoven.

B. Změny § 2812 a § 2867 občanského zákoníku

Definice problému:

Stávající ustanovení § 2812 a 2867 o.z. vyvolávají zásadní otázku jejich vztahu k ustanovení § 2765, který se týká zániku pojištění z důvodu zániku pojistného zájmu. Koncept pojištění jako jednoho z aleatorních závazků je postaven na existenci pojistného zájmu, který je základní podmínkou vzniku a trvání pojištění.

Popis existujícího právního stavu:

V případě změny vlastnictví nebo spoluvlastnictví pojištěného majetku, resp. pojištění odpovědnosti s vazbou na toto vlastnictví podle § 2812 a 2867 o.z., která může být důvodem zániku pojistného zájmu, však zákon nespojuje zánik pojištění. To vyvolává otázku, zde se má upřednostnit zachování pojištění a ustanovení považovat za výjimku ve vztahu k § 2765, nebo upřednostnit § 2765 a ustanovení § 2812 a 2867 vztahovat pouze na ty případy, kdy při změně vlastnictví zůstane zachován pojistný zájem pojistníka. V praxi je zejména v případě pojištění odpovědnosti z provozu vozidla problémové, pokud původní vlastník vozidla neoznámí pojišťovně změnu jeho vlastnictví, čímž jdou k jeho tíži pojistné události způsobené provozem vozidla po změně vlastnictví, přestože neexistuje pojistný zájem na pojištění.

Identifikace dotčených subjektů:

Dotčenými subjekty jsou oprávněné osoby a pojistitelé provozující pojištění majetku.

Popis cílového stavu:

Odstranit nejasnosti vazby zániku pojistného zájmu podle § 2765 o.z. a zániku pojištění v případě změny vlastnictví nebo spoluvlastnictví pojištěného majetku, resp. pojištění odpovědnosti s vazbou na toto vlastnictví podle § 2812 a 2867 o.z.

Zhodnocení rizika:

Nebyla identifikována žádná rizika.

Varianty řešení:

Varianta 0 – ponechání současného stavu.

Varianta I – zůstává zachována existence pojistného zájmu jako základní podmínka trvání pojištění obdobně jako je to u všech ostatních pojištění.

Varianta II - zůstává zachována existence pojistného zájmu, ale upřednostňuje trvání pojištění obdobně, jako to činila prvorepubliková právní úprava pojistné smlouvy, tedy tím, že práva a povinnosti z pojistné smlouvy přecházejí na nabyvatele jako nového pojistníka s tím, že je oběma smluvním stranám dána možnost ve stanovené lhůtě pojistnou smlouvu vypovědět (viz § 64 až 66 a § 118 zákona č. 145/1934 Sb.).

Varianta III - zpřesňuje stávající právní úpravu tím, že pro tyto případy vylučuje zánik pojištění z důvodu zániku pojistného zájmu. Při této variantě může docházet k situaci, kdy budou vedle sebe existovat dvě pojištění proti témuž nebezpečí, pro tutéž dobu, a to u dvou pojistitelů, avšak s objektivně zaniklým pojistným zájmem nebo dvou různých pojistných zájmů dvou různých pojistníků. Tím není naplněna podmínka pojištění téhož pojistného zájmu podle § 2816 o.z. a nejedná se tedy o množné pojištění, ale o dvě odlišná pojištění po určitou dobu běžící vedle sebe. Tím, že se jedná o škodové pojištění, jehož účelem je poskytnout pojistné plnění k vyrovnání úbytku majetku v důsledku pojistné události, nemůže pojištěný, resp. poškozený, obdržet vyšší částku pojistného plnění než je výše utrpěné škody. Proto se pro pojistné plnění analogicky použijí ustanovení o množném pojištění, resp. o souběžném nebo vícenásobném pojištění.

Identifikace a vyhodnocení nákladů a přínosů řešení:

S řešením nejsou spojeny žádné náklady. Přínosem je odstranění nejasností vazby zániku pojistného zájmu podle § 2765 o.z. a zániku pojištění v případě změny vlastnictví nebo spoluvlastnictví pojištěného majetku, resp. pojištění odpovědnosti s vazbou na toto vlastnictví podle § 2812 a 2867 o.z.

Vyhodnocení variant řešení:

Varianta 0, která zakonzervovává současný stav, se nejeví jako vhodná. U ostatních variant je rozhodující, jakým způsobem se přistoupí k existenci pojistného zájmu jako základní podmínky vzniku a trvání pojištění a do jaké míry převáží v případě pojištění majetku při změně jeho vlastníka nebo spoluvlastníka veřejný zájem na pokračování pojištění. Z tohoto pohledu působí nejvyváženěji varianta II. Varianta I upřednostňuje princip pojistného zájmu. Její nevýhodou je neznalost pojistitele změny vlastníka, a tedy i zániku pojištění do doby, dokud mu to nesdělí vlastník. Počítá tak s tím, že pojištění trvá, a to i v případě změny vlastníka, která sama o sobě zánik pojistného zájmu nemusí způsobit. Příkladem může být převedení vlastnictví na příbuzného, kdy původní vlastník zůstává pojistníkem. Varianta III pouze jednoznačně vylučuje zánik pojistného zájmu jako příčinu zániku pojištění majetku, resp. pojištění odpovědnosti s vazbou na toto vlastnictví, a upřednostňuje tak veřejný zájem na trvání takového pojištění.

Stanovení pořadí variant a výběr nejvhodnějšího řešení:

Z vnějšího připomínkového řízení vyplynula jako nejvhodnější varianta III.

Implementace doporučené varianty a vynucování:

Varianta III bude provedena změnou § 2812 a 2867 o.z.

Přezkum a účinnost regulace:

Účinnost navrhované změny bude vyhodnocena po 5 letech. Identifikátorem pro hodnocení, zda byly naplněny dané cíle, bude počet případných stížností pojistníků souvisejících s danou změnou.

Konzultace a zdroje dat:

Konzultace proběhly s Českou národní bankou a Českou asociací pojišťoven.